

HOOFDSTUK 12

DE SLUIERS VAN JUDITH'S PROFILE.

*Je lijkt net je moeder; zo doet je vader ook;
twee druppels water.*

Dit zijn constateringën die we kennen. Als je in de spiegel kijkt zie je bepaalde trekken die in jouw familie voorkomen.

Het zijn niet enkel de uiterlijke lichamelijke, fysieke eigenheden die een band hebben met het verleden, ook op geestelijk, psychisch terrein komt dat voor. Er zijn families waarin alle jongens dokter worden, omdat vader dokter is. Is vader 'hoofd van een school' dan kan het zijn dat zonen en dochters ook werkzaam worden in het onderwijs. Hetzelfde geldt voor 'neringdoenden', fabrieksdirecteuren, handelaars, tuinders, boeren, loodgieters, timmerlieden, priesters, dominees etc.

Psychische trekken komen soms in de ene familie sterker voor dan in een andere. 'Dat zijn hartelijke mensen', of 'met die moet je geen ruzie krijgen'.

Zo is van ieder mens een tekening te maken vanaf de aanvangsfase als baby, kleuter tot aan de voltooiing rond de negentig. Met bescheidenheid en eerbied.

In de Bijbel staan liederen, psalmen van en over koning David. Zo psalm 131 (130) met de Latijnse aanhef: Domine, non est. Opgangenzang van David.

1. ENE, niet hoogmoedig is mijn hart, 'niet hovaardig zijn mijn ogen, ' niet beweeg ik mij in dingen te groot, - te wonderlijk voor mij.

2. Nee, bedaren liet ik, verstillen mijn ziel als een gespeend kind bij zijn moeder, als een gespeend kind rust mijn ziel bij mij.

3. Verbeid, Israël, de ENE van nu aan tot in eeuwigheid!

Ik word getroffen door de zelfkennis van de psalmist die de beperktheid van zijn inzicht belijdt.

Dit bedenken ik, nu ik probeer iets te schrijven over het innerlijk van Zuster Judith, een joods meisje dat op zondag 25 augustus 1895 in Amsterdam wordt geboren. Ik wil dit doen met een verhaal over de verschillende sluiers die zij draagt.

Ik heb haar nooit gezien – buiten foto's – nooit gesproken, wel haar memoires gelezen in haar schoonschrift met potlood. Ook lees ik de impressies die zij op haar Medezusters en anderen maakte.

De Joodse sluier.

Haar Joodse oorsprong en fundament.

Judith Henriette Mendes da Costa

wordt geboren als zevende kind van het echtpaar Emanuel Mendes da Costa en Esther Henriques de Castro. Deze families behoren tot de Sefardische Joden, stammend uit Israël. Zij hebben zich na een emigratie-reisgeschiedenis, die niet geheel duidelijk is, gevestigd in Spanje-Portugal, Iberië: Hebreeuws woord voor schiereiland.

Na de uitdrijvingswetten in Spanje (1492) en Portugal (1496) verspreiden ze zich over Frankrijk en o.a. over de Nederlanden, in Antwerpen en Amsterdam. Omdat in de Nederlanden voor Joden geen handwerk te vinden is – je moet lid zijn van een Gilde -, zoeken ze een bestaan in handel en geldwezen, diamantair, als kunstenaar: beeldhouwer, musicus, acteur en wetenschapper.

De vader van Zuster Judith is commissionair in effecten, waardoor de familie in enige welstand kan leven.

De familie bewoont een pand aan de Heerengracht (105), waar Vader Emanuel kantoor aan huis heeft met personeel. Hij is lid van de kerkenraad van de Portugees-Israëlitische Synagoge. Moeder Esher is zeer trouw aan de Joodse voorschriften. De familie viert elke week de sabbat.

Het gezin telt zeven kinderen: Rafael (1879-1940), Jacob (1880-1880?), David (1881-?), Abraham (1885-1942) en de meisjes Nannette (1888-1943), Rachel (1892-1943) en Judith Henriette (1895-1944).

Als baby en kleuter wordt Judith toevertrouwd aan een katholieke kinderjuf. Haar moeder heeft voorkeur aan katholiek personeel. Judith schrijft: *'Moeder had graag katholiek personeel. Ze zijn eerlijk en beleefd en doen opgewekt hun plicht.'* AB 8

Ze noteert: *'Moeder kwam maar een – of tweemaal per dag even kijken. Het kwam daardoor zeker ook dat ik veel van die juffrouw ging houden.'* AB 5

Die 'juf' brengt haar als kleuter in contact met het katholicisme van die dagen. Bij 'juf' thuis ziet ze een kruisbeeld, Maria en Jozef onder stolpen; ze vindt in een doosje een rozenkrans.

'Wat is dat?' vroeg ik weer. 'Daar bidden we aan, elk kraaltje is een gebedje!'. 'O!', zei ik en legde voorzichtig het kettinkje weer in het kistje, heel zachtjes, omdat het gebedjes waren.' AB 5

De invloed van de' kinderjuf'.

Er is vragende schuchterheid, waarop ze antwoorden krijgt en vindt het vreemd dat die zaken thuis niet te zien zijn.

Als ze vijf jaar is mag ze 'bij juf thuis' op straat spelen met een jongetje van vijf dat vrolijk vertelt dat zijn broertje misdienaartje is en met het wierookvat mag zwaaien. Het ventje wil dat ook. Maar wat dat allemaal inhoudt, gaat Judith te boven.

Vanaf haar zevende jaar komt een Joodse huisleraar – hoofd van de Joodse lagere school – haar inwijden in de Hebreeuwse taal, gebeden en gebruiken. Ze vindt het fijn, vooral het luisteren naar de verhalen uit de Tenach, zoals het verhaal over Jozef en zijn broers (Genesis 37). In haar kinderlijk aanvoelen wordt ze er door geraakt. AB 6

De huisleraar.

Deze huisleraar benadrukte heel vaak: 'De Eeuwige, uw God, is een eeuwig enig Wezen!'

Naar een katholieke kerk.

Op een zondagmiddag gaat Judith met de kinderjuf mee naar een katholieke kerk, waar een neefje van de juf zijn 'plechtige communie doet', dat wil zeggen: zich officieel uitsprekt katholiek te zijn. Judith is vol bewondering over de plechtigheid: de liederen en orgelspel. Bij de eerstvolgende les vertelt ze dat aan de leraar.

Die is onthutst.

Hij zegt: 'Maar je mag niet naar de katholieke kerk komen, daar aanbidden ze drie goden. Ik heb je al meermalen geleerd dat wij één God hebben. Er staat in de Sjemang: Hoor Israël, de Eeuwige, Uw God is een eeuwig enige Wezen! De katholieken hebben niet één God maar drie goden en daarom zijn ze slecht.' 'Slecht?' vroeg ik verwonderd en ik dacht aan dat fijne jongetje in zijn zwarte pakje en aan zijn blonde krullertjes. Was die nou slecht? Hoe lang heb ik daarover nagedacht, maar niemand gaf antwoord op de vragen die woelden in mijn kinderhoofd. Mijnheer was na de les met Moeder gaan spreken, maar hoe dat afgelopen is, weet ik natuurlijk niet!' AB 7

Vorming in de gezinssfeer.

Als Judith acht jaar (1903) is, wordt de kinderjuf ernstig ziek en besluiten de Ouders haar vorming zelf ter hand te nemen.

Eenmaal in de week komt een joodse leraar. Judith leeft in de huiskamer, bidt de gebeden en viert de sabbat mee.

Kritisch nadenken: op zoek naar DE WAARHEID

Er ontstaan scheurtjes in de joodse sluier.

'Op een dag hoorde ze haar vader thuis aan de Rabbijn vragen of het geoorloofd was de vogeltjes eten te geven

op sabbat. 'Het spijt mij, mijnheer Mendes, maar dat mag volstrekt niet.' Judith vindt dat vreemd. Ook mocht Judith van haar moeder de bloemetjes geen water geven.

Judith dacht: *'Wilde God dan heus, dat een vogeltje honger leed op de heilige rustdag en dat een bloem verdorde?'*

In de synagoge hoort ze de Opperrabbijn zeggen, dat je op sabbat geen pakje mag dragen. Judith vindt het vreemd dat ze een jarig vriendinnetje op sabbat geen cadeautje mag brengen. En mag je ook al geen eau-de-cologne op je zakdoek nemen, geen papiertje verscheuren, niet drukken op en elektrisch belletje? Er zijn vele vragen.' EMG 16-17

Deze ervaringen dringen de vraag op of dat nu werkelijk 'de Waarheid' is die de Ene voor ogen heeft. Uit haar woorden maak ik op dat ze zich niet echt thuis meer voelt binnen het Joodse gedachtengoed.

De waarheid?

Ze heeft al eens geklaagd over al die geboden en verboden, al die wetten, voorschriften waar haar Moeder zo stipt aan vasthield. 'Je moet en je zult'. Ze voelt dit als een last die wordt opgelegd. Als joodse vrouw wil ze behoren bij alle mensen, ongediscrimineerd.

Na de lagere school stelt haar oudste zus Nannette (Netty), Moeder Mendes voor, dat Judith toelatingsexamen doet voor de Hogere Burgerschool met vijfjarige cursus voor Meisjes in Amsterdam. Deze H.B.S. is in 1906 in Amsterdam gestart en geeft meisjes scholing door het aanbieden van brede algemene ontwikkeling. Judith haalt het examen en begint dit traject.

Naar de H.B.S.

Ze heeft daar goede jaren en ervaart met open geest de leefwereld en denkwijze van Amsterdamse meisjes.

Op de H.B.S. geven vaak universitair gevormde docenten onderwijs.

De paradox van dr. Nabuur.

Zo maakt Judith kennis met mevrouw doctor Nabuur, lerares Nederlandse taal.

'Ze gaf boeiend les en zorgde ook voor onze karaktervorming en begreep onze moeilijke leeftijd. Eens legde ze ons met een aardig voorbeeld uit wat een paradox is. In de krant stond een verslag, zo vertelde ze ons, van een wetenschappelijke film en er stond boven: 'De mensen zaten in het donker, terwijl het verstand verlicht werd door het beeld op het doek.'

Thuis vertelde ik het aan Moeder en de anderen en ineens bracht het Moeder op een prettige gedachte, want ze zei: 'Laten we vanavond naar de bioscoop gaan! Er wordt juist in de Reguliersbreestraat een mooie film gegeven!' AB 9

Film over de Passiespelen.

Met zijn vieren gaan ze op pad - Moeder, Netty, Rachel (Cherry) en Judith -, naar een bioscoop en belanden bij de Witte Bioscoop op het Damrak 64, waar de film draait: "De Passiespelen": over het leven en lijden van Jezus Christus.

Judith raakt helemaal ontdaan omdat haar de kennis over Jezus ontbreekt. *'Het was me alles te veel. Het was net of mijn ziel een schok had gekregen, beter kan ik de indruk van die avond niet weergeven.'* AB 9-10

Het is voor haar een emotionele ontmoeting met Jezus uit Nazaret, die haar als Messias voor ogen komt te staan.

Zo komt naast de Ene, - God van Abraham, Izaäk en Jacob -, nu de toegankelijke Jezus Messias in beeld. Voor haar jonge geest een vérstrekkende 'aanvulling'.

Op zoek naar 'Waarheid'.

In deze verwarring groeit haar verlangen 'de Waarheid' te kennen. Waarheid in de zin van: 'wat is nu werkelijk', 'wat is echt?' Met haar zus Nannette gaat ze op speurtocht in het Amsterdamse circuit. Ze bezoeken veelsoortige bijeenkomsten en voelen zich het meest thuis in de *Vrije Gemeente* aan de Weteringschans (tot 1965, nu Paradiso) om

de ruimte van denken die geboden wordt.
Judith vindt katholieke kerken en de eredienst met zang en orgel en wierook prachtig, 'maar Rooms worden, dat nooit!'

Na deze vormingstijd op de H.B.S., afgesloten in 1917 met een getuigschrift, - ze is 21 jaar -, wordt ze door een neef, commissionair in effecten, aangenomen als medewerker. Op de achtergrond speelt in die jaren haar stille verlovings met een katholieke jongen uit een niet praktiserend gezin. Zijn vader heeft nog wel heimwee naar de Kerk, maar doet er niet meer aan. De jongeman stelt voor met haar af en toe naar een katholieke kerk te gaan, - waarin Judith toestemt -, maar het wordt niets. Als de jongen een zaak gaat beginnen in Nijmegen, ebt de liefde weg, al vindt Judith dat soms spijtig. Ze blijft zoeken en blijft onrustig.

De stille verlovings.

Het weven van een nieuwe sluier van 1923 tot 1928.

Op weg naar het katholicisme via Dominicanen.

In Amsterdam behartigen de Dominicanen zielzorg vanuit de Sint Dominicuskerk aan de Spuistraat. In 1919 wordt daar benoemd tot pastoor Lambertus Hendricus Perquin (1864-1938), een man met veel initiatieven, die hij onstuitbaar ten uitvoer brengt. Monteiro (2008), 231 vv. In de jaren 1920 transformeert hij het blad *De Bazuin*, advertentieblad uit 1913, tot een apologetische periodiek met een oplage van 20-duizend, huis-aan-huis bezorgd.

Hij start als pastoor met medebroeders een serie *Conferenties voor Niet-Katholieken* in de Dominicuskerk. Op 4 oktober 1925, Rozenkranszondag, gaat de Katholieke Radio Omroep (K.R.O.) de ether in vanuit deze kerk.

De thuisbasis van de omroep is het patronaatsgebouw van de parochie aan de Herengracht.

Perquin's activiteiten dragen, theologisch gezien, duidelijk het stempel van het Thomisme; in alles is hij gezagsgetrouw aan de kerkelijke hiërarchie.

Bron: Wikipedia

Pater Thijs Frehe, O.P.

In het team dat de conferenties voor Niet-Katholieken geeft, zit ook pater Joseph J.

P. Frehe (1890-1967), in de Orde bekend met zijn kloosternaam Mathias als Thijs Frehe.

Op een avond leest Judith thuis in *Het Handelsblad* een advertentie met de uitnodiging tot het bijwonen van *Conferenties voor niet-katholieken*. Ze besluit daarheen te gaan.

Bij de tweede conferentie staat een jonge Pater, vijf jaar ouder dan zij, in habijt met mantel op de preekstoel. 'Ineens midden onder de preek hoorde ik hem de woorden van Christus herhalen: *'Komt allen tot mij die vermoeid en belast zijn en Ge zult rust vinden voor uw zielen! (Mt 11,28)*.

'Deze woorden klonken als een openbaring in mijn oren! Nog nooit had ik ze eerder gehoord en ik dacht: 'Wie zouden die allen wel zijn? Alle Christenen of alle mensen? Maar als er alleen de Christenen mee bedoeld worden dan zou Christus toch zeker wel gezegd hebben: Komt allen, gij Christenen, tot Mij. Maar Hij heeft allen gezegd, dat zijn alle mensen en daar hoor ik ook bij.'

De indruk van Pater Frehe over Judith.

Zuster Emerentia Peterse verzamelt in de zestigerjaren gegevens over Judith Mendes da Costa. Ze ontvangt ook een brief van Pater Frehe, O.P.

Hij schrijft: *Ik werd op zekere dag in de spreekkamer (van de pastorie aan de Spuistraat) geroepen en vond er een schuchter Joods meisje. Mij nauwelijks en verlegen aanziende, stelde ze me de vraag, of het mogelijk was, dat zij in de Katholieke godsdienst werd onderwezen. Die mogelijkheid achtte ik vanzelfsprekend aanwe-*

zig en we spraken meteen dag en uur af voor onze eerste les. Judith memoreert dit eerste gesprek uitvoerig in AB 20, opgenomen in hoofdstuk 6: Voortgang naar het christendom. Hieruit dit detail:

'Aan het eind van mijn verhaal zei ik: 'Pater, ik zou zo graag heel gelukkig willen worden. Als ik nu Katholiek word, ben ik dat dan?'

'Volmaakt gelukkig zullen we eerst in de hemel zijn. Dat kan niet hier op aarde.', zei de Pater ernstig. 'Dus U bent het ook niet?' vroeg ik weer en het was meer verwondering dan teleurstelling, toen de Pater *van nee* knikte. Hij zag er heel gelukkig uit, vond ik.

Na enig nadenken kwam er een andere vraag: 'En de innerlijke vrede dan, kan ik die krijgen?' 'Ja, die wel! En ik kan je de verzekering geven dat als je Katholiek bent en alles doet, wat de Kerk je voorschrijft, je de vrede des harten zult bezitten en dat is het grootste geluk voor ons mensen hier beneden.'

Dit antwoord bevredigde me, want rust en vrede voor mijn ziel, zocht ik met al het vuur dat in me was.

Ook vroeg de Pater 'of ik wel eens bad', waarop ik antwoordde: 'Een enkele keer als ik in de rats zit!'

Toen zei hij ernstig: 'Je moet bidden, als je niet bidt, ben je voor de haaien! Je moet niet bidden om Katholiek te mogen worden, want daar weet je nog niets van. Misschien moet je wel Boeddhist of Mohammedaan worden!'

Dit maakte een verrassende indruk op me; zo'n gezegde had ik in het minst verwacht. Tot slot zei de Pater: 'Je moet bidden, of God je het ware geloof wil geven, want dat kan ik niet, dat kan God alleen.' AB 20

Pater Frehe: Met ambitie pakte ik dit bekeringsgeval aan, want Judith was de eerste convertiet uit het Jodendom waarmee ik te doen kreeg. Het duurde niet lang of de gevreesde moeilijkheden voor dit nieuwe geval bleken niet ernstig. De Joodse mentaliteit bleek dichter bij de Katholieke te liggen dan de Protestantse. De Katholieke Liturgie schijnt de Joden als iets ver-

trouws en bekends aan te spreken. Judith voelde zich, zoals ze me verzekerde, heel goed thuis in onze kerken. Dit 'thuis voelen' zal voor een groot deel te verklaren zijn door de verwantschap van haar gave en reine ziel met de edele waarheden van onze Godsdienst.

Het duurde niet lang of ik waagde met haar een experiment, dat ik met geen andere nog gewaagd had. Ik liet haar kennismaken met mystieke lectuur.

Ik leende haar *Das geistliches Leben* van Heinrich Seuze

**Kennismaking
met mystieke literatuur.**

**Denifle (Tirol, Oostenrijk
1844 - dominicaan 1861-
1905) -, een bekende
bloemlezing uit de mid-**

deleeuwse mystieken. Ze was er niet alleen enthousiast over, doch ze sprak er over met zoveel begrip, dat ik haar nog meer substantiële zielenspijs liet genieten. Spoedig converseerde ik met haar als met iemand, die van huis uit katholiek was en was ik van haar bekering zeker.

Ik heb haar gedoopt en enige dagen later heeft zij haar toekomstige Bruidegom bij de H. Communie voor het eerst ontmoet. Het moet een gelukkige dag voor haar geweest zijn. Dit bleek uit een gevoelvol gedicht dat zij mij uit dankbaarheid aanbood.

Jammer genoeg is dit boek van Denifle, evenals haar correspondentie, bij de brand (bombardement) van Rotterdam op dinsdag 14 mei 1940 verloren gegaan. Einde brief van Frehe, O.P. EMGR 55

Uit deze teksten blijkt dat pater Frehe ervan overtuigd is, dat de herkenning van het Katholicisme een gave is waarom je God moet bidden. Judith heeft dit in de jaren van voorbereiding op haar doop heel intens gedaan. Ze twijfelde, maar werd door haar gebed uiteindelijk op het spoor gezet.

Judith is openhartig.

***'In mijn schooljaren was ik
weerspannig geweest. 'Ik had
het hoofd afgewend en wilde
niet luisteren naar de stem van God toen Hij tot me***

sprak. Ik had gespot en gelachen. Toch bleef de Vader Zijn kind volgen met Zijn blik, die het telkens ontweek. Hij bleef aankloppen, soms luid en sterk, dan zachtjes vermanend. Dikwijls herhaalde ik in de slapeloze nachten bij mezelf: 'Maar ik wil niet Rooms worden, want dat is voor de dommen. Rooms worden: dat nooit, nooit!
AB 21

Waarschijnlijk is de oorzaak van dit verzet, haar instelling om alles te willen doorzien, te begrijpen. Omgaan met een mysterie valt haar aanvankelijk moeilijk. Dat blijkt als grote vraagstukken aan de orde komen.

Als pater Frehe met haar spreekt over de Eucharistie en vraagt of ik het geloof, zei ik 'Nee', wat verdrietig, want ik wilde toch zo graag, maar ik kon het niet.

De Eucharistie.

'Maar Christus heeft het zelf gezegd: Dit is Mijn Lichaam; dit is Mijn Bloed en dat 'is' moet je niet vertalen door betekent, maar het is een wezenlijk zijn. Geloof je dat Christus ons bedriegt?' 'Nee, dat niet' zei ik vol overtuiging. 'Je moet maar goed bidden, of God je hieromtrent Zijn licht wil geven.' Als de pater vraagt of ze trouw bidt, antwoordt ze: 'Zoals U het me gezegd hebt; ik bid of God me het ware geloof wil geven!' 'Dan komt het best in orde', zei hij geruststellend. AB 21

En dat gebeurde ook. 'Terwijl ik zoekend was, kwamen pinkelende sterrekens, lichtjes in mijn duistere ziel. Hier en daar werd er eentje ontstoken, heel zoetjes, heel zachtjes, heel zuinigjes. Want ik voelde me toch zo moe van het zoeken en zou de volle glans van Gods stalende liefdezoon niet kunnen verdragen.' AB 21-22.

Een gebed vanuit 'het donker'.

'O, Vader, wat hebt Ge me met Uw kind gehandeld. Heel langzaam drong Uw genade door. Het heftige niet-willen in trots verzet, veranderde in het machteloos uitbreken van de ziel.

Vader, ik zou graag Rooms worden, maar ik kan niet, ik kan niet. Neen, niet uit menselijk opzicht

***om onvermijdelijk, treurige, heel droeve dingen, die ik zou te dragen krijgen.
Niet om de kritiek van de wereld, die me uit zou lachen en bespotten als een overdreven, abnormaal mens. Maar ik kan niet, omdat de Waarheid nog niet in me leeft dat de Katholieke Kerk inderdaad de Heilige Kerk is, door God zelf op aarde gesticht. Ik kan niet, o mijn God, maar ik zou zo graag, zo heel graag! Want ik verlang naar de Waarheid als naar het opperste geluk, het hoogste goed, zeg me toch, o mijn Vader, waar ik Haar vinden kan en wat ik moet worden. Jodin wil ik niet blijven, want het Joodse geloof bevredigt me niet meer!' AB 22***

De Heilige Drieëenheid.

Een bijzonder probleem voor Judith is het mysterie van de Heilige Drie-een-

**heid, dat in haar beleving haaks staat op de Joodse be-
lijdenis van de Ene, Enige God.**

**In haar memoires beschrijft ze haar worsteling met dit
mysterie. Graag wilde ze alles voor zichzelf inzichtelijk
hebben.**

***'Ik wilde en zou het met mijn verstand achterhalen.'* AB
22**

**Na een ontmoeting met een bekeerlinge schrijft ze: *'Zo
waren er velen, die het Ware Geloof gevonden hadden -.
Het enige was, dat ik met verdubbelde ijver zou gaan
bidden! Misschien zou God zich op een goede dag over
Zijn zoekend schaapje ontfermen.'* AB 24-25.**

Een 'transformerende' sluier.

**Op een zaterdagavond gaat ze op visite bij een vroegere
vriendin van haar oudste zus. Die vriendin is niet thuis,
maar vindt het altijd goed als Judith op haar wacht.**

**De hospita zegt dat ze gauw zal komen. *'Meteen ging ik
er bidden en dacht: 'Wist ik maar, of Onze Lieve Heer
het hebben wil dat ik Rooms word en ik bad: 'niet om de***

Pater, die het zeker prettig zou vinden, wil ik Katholiek worden, maar alleen om U als U het wilt.'

'Toen, ineens, onverwachts klonk het verpletterende antwoord in mijn ziel. Het antwoord van God dat insloeg als de bliksem.

De aanbiddelijke wil van God.

Het waren drie woorden en nog nooit heb ik ze voor iemand kunnen herhalen, zo heilig zijn ze voor me. Bij mij was nu ook meteen alles goed: er waren geen vragen meer, alles was opgelost in dat éne Heilige en grote: de aanbiddelijke Wil van God.' AB 25-26.

Na een kort gesprekje met haar vriendin, gaat Judith naar huis; het is tegen elf uur.

'Nog nooit had ik me zo blij en gelukkig gevoeld. Het was of ik in de hemel liep, geen lichaam meer had maar enkel een ziel, een wonderlijke ziel! Ook was het net dag, want er was een mooi licht om me heen: geen licht van gas of elektriciteit, maar een hemelse glans waarin ik mocht lopen. Dat duurde een paar minuten, maar het is onuitwisbaar in mijn geheugen geprent, zoals alle dingen die niet van deze aarde zijn! Omdat het zo heilig was, kon ik er me niemand over spreken, ook niet met de Pater die me les gaf.' AB 26

Deze ervaring is voor Judith schokkend. Als ze op een dinsdagavond bij pater Frehe komt merkt hij dat er iets veranderd is. Als hij vraagt hoe het staat met haar geloof in de Heilige Drieëenheid, 'geloof je daar wel aan?' antwoordt ze: 'Ja'.

'En aan Het Heilig Sacrament van het Altaar?' 'Ook!'. 'Nu ineens wel?'

Op aandringen van Frehe vertelt ze wat er gebeurd is.

'De Pater zei dat hij alles geloofde, vooral omdat ik me daarna zo blij voelde. Als je verdrietig geweest was, zou ik het niet voor echt gehouden hebben.' Toen kwam het er ernstig uit: ***'Weet je dat je nu al verplicht bent katholiek te worden, ook al zou je de andere waarheden nog niet geloven.'*** Ik knikte en zei enkel: ***'Ik wil ook heel graag Katholiek worden!'*** AB 26-27

1923. Gedoopt, eerste heilige communie en gevormd.

Op woensdag 10 oktober 1923 wordt Judith gedoopt in de Dominicuskerk te Amsterdam met als dooppatroon de Heilige Josef, voornaam van pater Frehe. Na haar doop schrijft ze een gedichtje, dat een week later in De Bazuin staat. Zie hoofdstuk 6.

Ze ontvangt voor de eerste keer de Heilige Communie op zondag 14 oktober in de Rozenkranskerk, een ontmoeting die haar aangrijpt.

Ze schrijft: 'Wat er toen allemaal gebeurd is, weet ik niet. Wel dat ik zeker meer dan een uur met Jezus in het gebed innig verenigd ben geweest. AB 31

Na het vormsel, onder patronage van Theresia van Avila, toegediend door Mgr. Callier, bisschop van Haarlem, in november 1923, begint haar ingroei in het katholieke leven.

Levend met een katholieke sluier.

Hoe vertel ik het thuis?

Wat Judith al voorziet als een pijnlijke zaak moet nog gebeuren: Hoe vertel ik thuis

dat ik katholiek geworden ben? De gezinsleden weten van haar 'zoeken naar de Waarheid', want haar zus Nannette (Netty) is daar ook druk mee bezig. Later blijkt dat Netty aan haar vriendin Hermien verteld heeft dat Judith katholiek geworden was. Hermien heeft het meegedeeld aan Rafael, de oudste broer.

Op de katholieke paaszondag 1924 barst de bom. Judith beschrijft deze confrontatie uitvoerig in haar memoires. Zie AB 33-34.

Moeder ligt ziek te bed en de dochters Nannette en Rachel zijn er niet bij. De drie broers roepen haar ter verantwoording. Bram – de jongste – stelt de vraag: 'We hebben van Hermien gehoord dat je tot het katholieke geloof bent overgegaan en we zouden heel graag willen weten of dat waar is.' 'Ja', zei ik ronduit, 'dat is zo, ik ben Katholiek en ik kan jullie erbij zeggen dat ik heel

gelukkig ben.'

Bram kon niet begrijpen dat ik een dergelijk stap kon zetten zonder er rijpelijk over nagedacht te hebben.

'Rustig antwoordde ik hem dat ik er meer dan vijf jaar over had nagedacht.'

David, de middelste broer, driftig van aard, was 'buiten zichzelf en kon niet begrijpen dat ik niet eerst raad had gevraagd. 'Is ons geloof dan niet goed genoeg?'

Rafaël, de oudste, de meest zachtmoedige, vond dat ik het vooruit bekend had moeten maken; nu was het zo stiekem. 'Toen zei ik dat ik dat niet gedurfd had, ook niet om Moeder. AB 33-34

Judith gaat weg van huis en wordt – zoals ze schrijft - 'Een gelukkige zwerfster'.

Voor een buitenstaander is het moeilijk in te voelen wat deze bekentenis voor Judith betekent.

Feitelijk is dit de officiële breuk met de Portugees-Israëlitische Gemeente Amsterdam en daarmee ook met haar familie. Op de gezinskaart van vader Emanuel Mendes da Costa wordt ze niet meer vermeld. Later verliest ze ook na zeventien jaar, haar baan als procuratiehouder op het kantoor van haar neef, commissionair in effecten.

Het is het recht van de Rabbijnen om een Jood of Jodin die het Jodendom

De kans op 'vervloeking'.

verlaat te 'vervloeken'. Dit wordt hem niet aangerekend.

Judith's zus Rachel trouwt op 3 maart 1927 met Mozes Lopes Suasso (1881). Het joodse huwelijk wordt thuis gesloten in aanwezigheid van een Rabbijn. Judith schrijft: *'Het toeval wilde dat ik dicht in de buurt van de Rabbijn stond. Telkens wierp hij me woedende blikken toe en ik dacht: 'Ik hoop maar niet dat hij me straks een slag in het gezicht geeft!'* Toen hij weer woedend keek, kwam mijn neef die het gezien had, wat dichterbij me staan om me –zoals hij later vertelde – als het nodig was te beschermen.

Er werd gebeld en ik zei: 'Ik zal even gaan zien wie er is. 'Zo kwam er een eind aan de pijnlijke situatie. AB 64

De gelukkige zwerfster.

Deze periode van 'gelukkige zwerfster' voert haar langs allerlei wegen in het

katholieke leven van Amsterdam.

Ze verblijft in katholieke gezinnen. Ze wordt lid van de Maria-congregatie, lid van de Missienaakring. Ze gaat twee keer met anderen op retraite te Uden, geleid door een pater Jezuiet en door een pater Capucijn.

Ze heeft contact – als pater Frehe verplaatst wordt – met de Heer Piet Kasteel. Ze ontmoet de priester Hogeboom, rector van de zusters Ursulinen in Eijsden en directeur van *Het gebedenverbond voor Israël* en wordt zelatrice. Met hem heeft ze en keer een gesprek, waaruit oplicht hoe ze zelf aankijkt tegen haar doorgang tot het katholicisme. AB 52

De ontmoeting met Jezus.

Ik mag niet nalaten enkele bijzondere ontmoetingen te vermelden, die ook in Hoofdstuk 6 zijn opgenomen. Op de bladzijden AB 63,64 vertelt Judith over een ontmoeting met Jezus. Ik laat de feiten, zoals zij het heeft beleefd en opgeschreven, voor zich spreken.

'Eens ging ik om over elf weg {van de familie Jacobs}. We hadden heerlijk bij de warme haard gezeten. Toen ik buiten kwam, was er een flinke sneeuwstorm – het was ijzig, doordringend koud – . Ik keek nog even naar boven, naar de verlichte ramen van mijn goede vrienden.

Toen overviel me een grote droefheid en ik zou me er aan overgegeven hebben, wanneer ik niet plotseling onverwachts de gestalte van Jezus voor me zag. Mijn droefheid van zo even was verdwenen en een grote blijdschap was er voor in de plaats gekomen. Dit gebeurde geen tien passen van het huis van de familie en nog zou ik precies de plaats kunnen aanwijzen waar het

gebeurde. Het was als een gezicht dat meteen weer verdween.'

'Weer was er een stralend licht om me heen alsof ik in de hemel liep. Wel zag ik als in een droom een paar mensen langs me voorbij gaan.

***Toen ik de hoek om was en op de helft van de volgende straat, was het licht verdwenen, maar de gelukkige stemming bleef. Zo weet de goede God ons op het juiste ogenblik te helpen en te troosten.'* AB 63**

Vanwege de strenge winter van

Bij de familie Jacobs voor een half jaar.

1926/1927 vaagt Judith aan haar Moeder of ze bij de familie Jacobs mag gaan logeren, nu hun pensioengast is vertrokken. Gelukkig heeft Moeder er niets op tegen, wanneer ik dan maar eenmaal per week haar 's middags kom opzoeken. Dan zijn mijn broers niet thuis. Maanden gaan zo voorbij maar telkens is de thuiskomst pijnlijk. *Judith bidt tot Maria: 'U weet wel dat ik die tocht niet prettig vind en bijna zou ik U willen vragen, hoe dikwijls moet ik nog zo naar mijn huis gaan, dat toch geen thuis meer voor me is. Moeder, wanneer is het de laatste keer? Maar neen, al moest ik nog duizendmaal die tocht doen, ja, mijn hele leven, uit liefde voor Jezus en U doe ik het dan graag!'*

'Geen minuut later volgde al de beloning, want nu zag ik Maria in de straat

'Maria gaf me een arm.'

***dichtbij huis. Ze was gehuld in paarsblauwe mantel, die ook haar hoofd bedekte. Ze gaf me een arm, deed een stap met me mee, waarna ze onmiddellijk weer verdween. Ook weet ik nog precies de plaats aan te wijzen waar dit gebeurde.'* AB 65**

'In de kerstdagen nodigt rector Hogeboom

Ontmoeting met Rector Hogeboom.

Judith, Mère Alphonsine, secretaresse van het Gebedenverbond voor Israël en Mère Joseph, die lang in Amsterdam had gewoond, uit op de thee.

Mère Joseph geeft als haar mening dat het toch maar weinig voorkomt dat een Jood tot het Katholieke Geloof overgaat. 'Je hebt gelijk', zei de rector: 'Ze bekeren niet gemakkelijk, maar als ze het doen, doen ze het goed.'

AB 52

'Ik vind het altijd zo vreemd', zegt Judith, 'dat er altijd gesproken wordt van de Bekering der Joden. Het lijkt me niet helemaal juist, want in bekeren zit toch iets van terugkeren en dat moeten de Joden toch niet. Ze moeten in rechte lijn voortgaan. Bij de Protestanten is dat heel iets anders; die kwamen voort uit het Katholicisme.

Ze hebben zich afgescheiden met Luther en Calvijn, dus die moeten weer terugkeren.' 'Dat heb je juist opgemerkt', zei de rector. 'Ik heb daar nooit zo aan gedacht; maar Christus kwam uit het Jodendom en als ze Hem als Messias aannemen dan handelen ze consequent. De kwestie komt dus enkel neer op het aanvaarden van Christus als de Messias. Geloven de Joden werkelijk dat Hij nog komen moet?'

'Ja zeker; ze bidden er na elke Hoge Feestdag voor. Ze hopen dat het Huis van David weer hersteld mag worden, want ik herinner me nog goed dat ik vroeger elke dag bad: *'en breng het Huis van David Uw Gezalfde, weldra en in onze dagen naar dezelfde plaats terug.'* Wanneer de Paas-voordracht gehouden wordt, blijft de deur openstaan en wordt er voor één persoon meer gedekt aan tafel. Dit alles met het oog op een eventuele komst van de Messias.' AB 53

Dit inzicht: de Messias is gekomen in Jezus van Nazaret is voor Judith de bron van haar rust en vrede: kome wat komt. Die rust en vrede straalt ze uit, toen ze de beslissing nam Hem te volgen en te kiezen voor een kloosterlijk leven.

Haar keuze voor kloosterlijk leven.

Bij een ontmoeting met de Generale Overste van de Zusters Ursulinen in Eijsden, wordt ze hartelijk welkom ge-

gemaakt.

heten in deze Congregatie, als ze zelf alles geregeld heeft met thuis. Ze spreekt er met anderen over, maar die vinden dat het voor de hand ligt dat ze intreedt bij de Dominicanessen van Voorschoten. Pater Frehe heeft door zijn gesprekken met haar, wellicht over het Dominicaans kloosterideaal gesproken.

Een religieuze dominicaanse sluier. 1928.

Haar vriendin Mary en haar broer Herman Allard brengen haar op vrijdag 31 augustus 1928 naar Voorschoten en worden hartelijk ontvangen. Ze krijgt een kamertje (cel) toegewezen. Alles is sober. Ze neemt deel aan de gebeden in de kapel en heeft gesprekken met de Zuster die zorg draagt voor de postulanten. Eind oktober 1928 arriveren meisjes – de postulanten - die willen toetreden tot de Congregatie en begint een georganiseerde kennismakingsperiode van zes maanden. Degenen die willen blijven en toegelaten worden, beginnen op 30 april 1929 het noviciaat van één jaar. Ook Judith wordt toegelaten en ontvangt het habijt als novice en de kloosternaam 'Judith' om daarmee haar Ouders te eren.

In het klooster.

Het jaar novitiaat is een afwisseling van bidden, werken, gesprekken, stilte, meditatie en met de andere novicen optrekken. Tijdens de pauzes – recreatie – sporten ze met elkaar en wisselen ze geschiedenissen uit. Judith moet veel vertellen over haar voortgang naar het Katholicisme en alles wat daarmee samenhangt. Ze is heel attent, heeft veel humor en iedereen voelt aan dat ze veel heeft meegemaakt om zover te komen. Haar omgang is 'warmbloedig', niet verwonderlijk vanwege haar joodse mediterrane afkomst.

Medezuster Emerentia Peterse heeft vele getuigenissen verzameld en bewaard op losse vellen, geciteerd als EMLV. Hieruit notities.

Pater Frehe, O.P. getuigt:

'Ik wist wat mijn bezoeken voor haar betekenden, (toen ze werkte in Bilthoven), maar nooit, wanneer ze mij bij

een of andere gelegenheid schreef, heeft zij mij ook maar één keer gevraagd: 'Komt u eens bij mij!' Ik heb daarin steeds haar versterving bewonderd. Haar Priorin of een Zuster – dit is mij ontgaan – heeft me wel eens gezegd: Komt u eens een keertje meer! Ze heeft het zo graag! Maar Judith zelf zinspeelde hier nooit op!'

Na haar professie naar Reuver.

Na haar professie, -
30/4/1930 - het af-
leggen van de gelof-

ten voor een periode van drie jaar – plaatsen de Algemene Overste Hortensia Bak en Bestuur haar te Reuver, misschien met de gedachte dat in Judith een lerares schuilgaat voor de kweekschool met internaat of de ULO.

De mislukkingen.

Dit wordt een mislukking.
Een studieprogramma aan de
Leergangen te Roermond mislukt.

Kortom: er mislukt zoveel dat Judith er droevig van wordt. Ook voor een taak in de coaching van doopleerlingen is ze niet geschikt. Ze moet veel gebeden hebben om een goede invulling voor haar dominicanes-zijn. In Reuver is die invulling niet voorhanden. Ze wordt overgeplaatst naar Voorschoten voor administratief werk en volgt het kloosterritme.

Dan wordt ze overgeplaatst naar het sanatorium 'Berg en Bosch' te Apeldoorn en verhuist mee naar Bilthoven. Daar werkt ze op de patiëntenadministratie onder leiding van de Heer Waanders.

Onrust in Nederland.

De opkomst van het nationaalsocialisme in Duitsland brengt ook onrust in Nederland. De Bisschoppen van Nederland protesteren tegen deze ontwikkelingen zoals de oprichting van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) in 1931.

Op 10 mei 1940 vallen Duitse troepen Nederland binnen en begint de bezetting. In 1941 begint de wegvoering

van jongens en mannen naar werkkampen in Duitsland en het isoleren van het Joodse volksdeel door beperkende maatregelen, gevolgd door razzia's. Judith moet dit gehoord hebben en zal bezorgd zijn geweest.

De Nederlandse Kerken profileren zich.

Op 31 oktober 1941 sluit de Nederlandse kerkprovincie, aangestuurd door de Aartsbisschop van Utrecht, Mgr. dr. Jan de Jong, zich aan bij 'Het Convent van Kerken', dat nu de naam krijgt: 'Het interkerkelijk Overleg' (IKO).

De grote Kerken – de Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken en de Katholieke Kerk – krijgen een afgevaardigde in de Joodse Raad, die door de Nazi's op 30 januari 1941 voor Amsterdam wordt afgedwongen en die vanaf 25 oktober 1941 werkt voor heel Nederland. Zie uitvoerige notities over de Joodse Raad en de relaties met de Nederlandse Kerken: Poorthuis (2006), 486 vv.

Vanaf maart 1942 begint in Nederland de verplichte 'Arbeitseinsatz' voor jongens en mannen, later gevolgd door razzia's. In de zomer van 1942 voeren Nazikopstukken allerlei uitsluitende maatregelen in voor het Joodse volksdeel in Nederland. Aartsbisschop de Jong ontvangt brieven van mensen, die hem vragen om een principiële protest. Ook Sophie van Berckel ontvangt verzoeken. Poorthuis (2006), 489.

Duitse maatregelen.

Het protesttelegram.

Dit alles brengt het I.K.O. tot een protesttelegram, dat op zondag 26 juli 1942 wordt voorgelezen in de Gereformeerde Kerken met een gebed en in de Katholieke kerken en kapellen als inleiding op een Herderlijk

Schrijven.

Het telegram, verzonden op 11 juli, gaat behalve naar Arthur Seyss-Inquart, ook naar de Generalkommissar des Sicherheitswesens Albin Rauter, de Generalkommissar zur besonderen Verwendung Fritz Schmidt en de Wehrmachtbefehlshaber Christian Christiansen. Deze stuurt zijn exemplaar door aan Seyss-Inquart met de aantekening om ook de ondertekenaars te deporteren. Al eerder heeft de Duitse bezetter gereageerd op acties van het 'Convent van Kerken' door een aantal Voorzitters van de Kerken te arresteren. Zie Hoofdstuk 8.

De bezetter neemt wraak.

De hoofdrolspelers: Seyss-Inquart, Harster, Himmler, Zöpf.

Op maandagmorgen 27 juli 1942 beslissen Nazi-kopstuk-

ken in Den Haag, uit wraak een aantal katholieke Joden te arresteren. Op zondag 2 augustus arresteren rechercheurs en politie circa 245 katholieke Joden, onder wie Zuster Judith Mendes da Costa in het Dominicusklooster in het Sanatorium 'Berg en Bosch' te Bilthoven.

Verzamellocaties: Joodsche Schouwburg Amsterdam o.a. zuster Judith en Kamp Amersfoort o.a. de groep Edith Stein.

De sluier van pastoraal werkster.

Door haar dominicaans habijt valt Zuster Judith op in de Joodse schouwburg. Er heerst verwarring, ontredde-ring. Dan zegt de heer Jacob Feitsma – 13 april 1895 - Auschwitz-Birkenau 30 september 1942 - : *'Zuster, we hebben hier geen priester. U vertegenwoordigt nu voor ons de Kerk.'*

Judith schrijft: *'Wat een nieuw leven en wat een pracht apostolaat was me zo onverwacht ten deel gevallen! Echt Dominicaans!'* AB 84

Ze maakt dit waar door de groep katholieken bij elkaar te houden, samen met hen de rozenkrans te bidden, naar hen te luisteren en te bemoedigen. Als de groep op de vroege dinsdagmorgen 4 augustus, lopend van de Schouwburg op weg gaat naar het station Amsterdam, begeleid door Grüne Polizei, bidt zij de rozenkrans voor en de Maria-litanie.

Aangekomen op station Hooghalen gaat de groep lopend naar Kamp Westerbork. Op weg daarheen

**Alle katholieke Joden in
Kamp Westerbork.**

komen een paar wagens, getrokken door paarden, met de groep uit Kamp Amersfoort hen achterop; onder hen de groep Edith Stein met bagage.

Francisca van Leer ontmoet Judith.

In Westerbork ontmoet Francisca van Leer Zuster Judith *'met wie ik de hele dag nog heb kunnen spreken.'* In haar roman *Mijn volk roept* (1955) beschrijft ze deze ontmoeting: *'We werden naar de Joodsche Schouwburg gebracht die reeds gevuld was met katholieke Joden, van wie de meesten nog dienzelfde dag op transport naar Westerbork zijn gesteld, om vandaar naar Duitsland doorgestuurd om vermoord te worden.'*

'Ze is mooi, uit een oosters, donker gezicht stralen twee ogen. Ze had eigenlijk niet verwacht opgepakt te worden, omdat zij een Portugees-joodse achtergrond had. Inderdaad waren heel wat Portugese joden voorlopig van de zogenaamde 'Arbeitseinsatz' vrijgesteld, maar op 2 februari 1944 gingen ok zij naar Westerbork. Judith Mendes da Costa is in 1944 in Auschwitz omgekomen.'

Francisca van Leer wordt vrijgelaten, omdat ze 'gemengd gehuwd is'. Poortvliet (2006), 502-503.

Met de groep rond Edith Stein wordt zuster Judith in een huisje ondergebracht.

Als iemand voorstelt om samen de getijden te gaan bidden, neemt Judith het besluit zich daarbij toch niet aan te sluiten. Ze moet dan het groot-officie bidden dat te weinig tijd laat voor apostolaat.

Met haar klein-officie heeft ze die vrije tijd wel en dat heeft dus haar prioriteit, want ze wil met en onder de anderen zijn.

In de vroege ochtend van vrijdag 7 augustus (transport 8 van 989 personen), vertrekt deze groep met anderen, naar Auschwitz en worden allen vergast.

Judith's pastoraal werk.

Judith blijft trouw aan haar kloosterlijke traditie en bidt iedere dag haar officie en houdt haar meditatie, meestal

Het Maria-Officie en het Vademecum.

**aan de voor-
deur van het
huisje. Ze**

loopt heen en weer van huisje tot prikkeldraad, zodat iedereen haar aan kan spreken.

Vele lotgenoten maken daar gebruik van. Op zondag 9 augustus leest Judith met de groep de misgebieden en houdt men een 'geestelijke heilige communie'.

Haar aanwezigheid is zinvol, hoopgevend, bemoedigend. Ze vindt steun in het Maria-officie en in de gebieden van het Vademecum, een handzaam boek met psalmen, kleine gebeden, zegeningen, misformulieren etc. van 421 pagina's.

Het is een aangevulde herdruk van het *Prayerbook for Dominican Sisters*, uitgegeven door de Congregatie in 1937.

Judith ontmoet in het kamp een oud joods moedertje: 'Zuster, ik kan toch maar niet begrijpen, hoe U toch Rooms hebt kunnen

**'Ik kan niet begrijpen
hoe U Rooms
kon worden.'**

worden.' – Haar kleinzoon had zich ook laten dopen en

bezocht haar. 'Oma, huil toch niet zo, want we zijn toch allen één, kinderen van één Vader hierboven. Ik ben niets voor U veranderd.' - 'Zo is het', zei ik, 'of merkt U nu een afstand tussen U en mij?'

'Eigenlijk bestaat het hele verschil tussen U en mij hierin, dat U nog steeds op de komst van de Messias wacht en dat ik aanneem, dat Hij gekomen is in de persoon van Jezus Christus.' Ze scheen maar half voldaan en begreep niet veel van mijn 'betoog. 'We moeten toch blijven waarin we geboren zijn', zei ze met nadruk. 'Tenzij God ons naar iets anders trekt,' vulde ik aan. 'En dan is het onmogelijk weerstand te bieden. Zo is het met mij gegaan en ik kan U niet zeggen, hoe dankbaar en gelukkig ik ben.' AB 103

Op vrijdag 14 augustus krijgt Judith te horen dat ze kan vertrekken. Als Portugese Jodin wordt ze vrijgesteld van deportatie, maar blijft wel op de lijst staan.

Zaterdagmorgen vroeg verlaat Judith het kamp en zwaait nog naar de mensen die achterblijven. Dan krijgt ze het te kwaad.

'Toen ineens snikte ik het uit aan de arm van mijn geleidster. Het was of toen eerst goed de ellende tot me doordrong, die we toch samen zo blijmoedig hadden doorstaan.' AB 105

<p>Kloosterjaren in Sanatorium te Bilthoven van 15 augustus 1942 tot 2 februari 1944.</p>

Net weer thuis in het Dominicusklooster in Bilthoven komt er op maandag 17 augustus 1942 een oproep voor Zuster Judith om zich op dinsdag 18 augustus om 20.00 uur te melden op het Station Utrecht. De Congregatie neemt snel maatregelen: Pater Fennell (Spuistraat) en het kantoor van advocaat N. Kotting in Den Haag, worden ingeschakeld. Mr Kotting krijgt klaar dat de oproep wordt ingetrokken. Het was voor ieder een spannende dag. Judith blijft rustig en attent voor de Medezusters.

Ze volgt de ontwikkelingen in Europa en die van WO 2 in het bijzonder. In 1943 en 1944 verliest nazi-Duitsland terrein en sluiten de geallieerden Duitsland in.

De Staf van Hitler bereidt zich voor op een nederlaag en probeert onder andere de sporen van de vernietigingskampen te wissen.

De tweede arrestatie op woensdag 2 februari 1944.

Het Berlijnse nazi-bureau '*Endlösung der Judenfrage*' bepaalt dat alle uitzonderingen en alle Sperstempels worden ingetrokken. Dat betekent dat het Entlassungsschein' van Zuster Judith is vervallen. Op 2 februari 1944 wordt ze in het Dominicusklooster te Bilthoven gearresteerd en in het politiebureau te Utrecht vastgezet.

De screening op haar ras.

Op donderdag 3 februari komt ze in het verzamelkamp Westerbork. Op deze locatie voert een commissie van 'Rassendeskundigen' onder leiding van Aust een screening uit en bepaalt dat de groep Portugese Joden als 'Untermenschen' moet beschouwd worden.

Naar Theresienstadt en Auschwitz II-Birkenau.

De ontsluierde Zuster Judith wordt met anderen vergast.

Op vrijdag 25 februari 1944 volgt de deportatie (83) van 811 mensen naar Kamp Theresienstadt. Na een kort verblijf wordt Zuster Judith op dinsdag 16 mei op transport gesteld naar het vernietigingskamp Auschwitz II-Birkenau, waar ze donderdag 18 mei aankomt. We hebben geen enkel bericht over dit traject. Na 7 weken wordt ze op vrijdag 7 juli 1944 geselecteerd voor de gaskamer onder crematorium II en sterft diezelfde dag. Alle lichamen worden verbrand.

De hoofdbedoeling van transporten en verblijf in de kampen: sarren, uitputting, honger, dorst, ontluistering, straffen, wreedheid.

Bloeme Emden beschrijft uit ervaring waar het nazi-bestuurders om te doen is: je moet niemand worden; je identiteit, je persoonlijkheid dienen nergens meer voor.

Ik citeer hier haar uitspraak, zoals opgenomen in hoofdstuk 11:

'Het drong opeens tot me door: we hadden geen naam meer, alleen een nummer, elektrisch gesneden in onze arm.

We dienden alleen nog maar om vernietigd te worden. We waren niets, naamloos, zonder waarde.'

Het is depersonalisatie: je persoonlijkheid verliezen en daardoor in kale willigheid je lot ondergaan. Je ziet dit op de foto's van de selectieperrons van Auschwitz-Birkenau: de mensen zijn afgemat, apathisch, doelloos achter elkaar aansjokken; vasthouden wat je nog in handen hebt, overgeleverd aan wie je beveelt, als je het nog kunt verstaan.

Depersonalisatie.

Een van de middelen die nazi-Duitsland daartoe gebruikt – en die

Gedoofd menselijk bestaan.

voor de nazi's wat opbrengt – is de uithongering. De voeding is slecht, ver onder het minimum dat een mens nodig heeft. Eerst wordt er nog gevochten om voedsel, daarna berust men erin dat er te weinig eten is en groeit apathie. Geslachtelijke activiteit dooft uit: allemaal gelijk in de ontluistering, zonder relatiedrift; geen geloof meer in wie dan ook, geen hoop op wie dan ook, geen liefde van of voor wie dan ook.

Tijdens de laatste minuten in de gaskamer vlamt soms bij enkelen de wil tot overleven op; anderen ondergaan, of gaan ten onder in algemene isolatie. Je sterft alleen, zonder adem.

Hoe staat Judith hierin?

Judith's houding in dit slottraject zal dezelfde geweest zijn als in Westerbork: rustig, afwachtend, behulpzaam, trouw aan haar gebedsleven en momenten van meditatie. Ze houdt een open geest voor mensen in nood om haar heen.

Haar geloften en kloosterlijk leven, zo denk ik, beleeft ze innerlijk in haar overgave aan God. Vanuit de psalmen heeft ze ervaren dat de Eeuwige er is en altijd er zal zijn: *Ik ben met je, al de dagen van je leven.*

Op die gedachten drijft ze voort en is daar in vrouwenkamp Auschwitz-Birkenau met haar genegenheid, warmbloedigheid, waar haar verhaal haar ook brengt. Ze bidt voor haar volk om sterkte en sjaloorn. Ze bidt voor haar familie die ook deze weg moet gaan. Ze bidt voor Aartsbisschop de Jong, die de bezetter vraagt om 'barmhartigheid'.

Zij bidt voor de kapo's en voor de uitvoerders van de Holocaust.

Zij bidt voor de paters Frehe en Fennell, voor zichzelf in dankbaarheid voor haar erkenning van Jezus Messias. Ze bidt voor haar Congregatie.

Zij is en blijft een Jodin, trouw aan haar volk;

zij is en blijft de katholieke Jodin, trouw aan haar kerk, aan Jezus van Nazaret, die ze liefheeft.

Een gebed van Zuster Judith Mendes da Costa.

In de archiefdoos is bewaard een tekst van Zuster Judith op twee schriftblaadjes, aan beide zijden met pen beschreven. Datering Maria Hemelvaart, zonder jaartal.

Vrijgekocht.

Mijn Jezus, ik heb U iets te zeggen, iets wat Gij Zelf in Uw Alwetendheid zeer goed weet, maar dat ik U zo gaarne zeggen wilde uit dankbaarheid.

Er is iets in mijn ziel, dat mijn hele wezen vervult met blijdschap, met een diepe, intense vreugde. Dat iets is

het bewustzijn, dat Gij in Uw Grote Goedheid op de geringheid van een nietig Schepsel hebt neergezien en het tot U getrokken hebt door de kracht van Uw Liefde.

Uw kind was weerspanning, het wendde het hoofd af en het wilde niet luisteren naar Uw stem met zijn zachte klank. Maar Gij hield niet af en volgde Uw Kind met Uw blik, die het ontweek. Nog hield Gij aan, nu luider en sterker dan zachtens { onleesbaar }.

Was het een vechten tegen God in de verblinde hoogmoed van een ziel, die eigen wegen verkoos boven de Uwe?

O! Als ik me herinner hoe dikwijls ik in die vele slapeloze nachten waarin mijn Ziel streed en rusteloos zocht, dat ene dikwijls bij me zelf herhaalde: maar ik wil niet Rooms worden, dat is voor de dommen. Rooms worden, dat nooit, nooit.

En later, toen het licht van Uw aanbiddelijke Genade heel schaars mijn arm Zieltje ging beschijnen, toen werd het zo anders. Zo heel anders.

Ik zocht de Waarheid of ik zocht God, want Waarheid is God en God is waarheid.

En zoekende – kwamen als pinkelende sterrekens lichtjes in mijn duistere ziel. Hier en daar werd er eentje ontstoken, heel zoetjes, heel zachtjes, heel zuinigjes, {tekst is zeer onduidelijk} want de volle glans van Uw stralende Godheid zal de ziel nog niet kunnen verdragen. O! Vader, wat hebt Gij mild met Uw ziek kind gehandeld.

Heel langzaam werd het anders; het heftige niet willen in trots verzet, veranderde in het machteloos uitbreken van de ziel: Vader, ik wil zo graag Rooms worden, maar ik kán niet, ik kán niet. Nee, niet uit menselijk opzicht om onvermijdelijke treurige, heel droeve gevolgen, die ik zou te dragen krijgen. Niet om de kritiek van de wereld, die me zal uitlachen en bespotten.--- [tekst onleesbaar].

Maar ik kán niet, omdat de Waarheid nog niet in mij

leeft, dat de Roomse Kerk inderdaad de Heilige Kerk is door God zelf op aarde gesticht.

Ik kán niet, o! Mijn God, maar ik wil zo graag, zo heel graag, want ik verlang naar de Waarheid als naar het Opperste geluk, het hoogste Goed. Zeg mij, o mijn Vader, waar kan ik haar vinden en wat moet ik worden?

Jodin wil ik niet blijven, want het bevredigt me niet meer. Moet ik Boeddhistisch, Mohammedaan of Theosoof worden? Of Protestant? Naar welke richting dan: vrijzinnig ethisch of orthodox?

Of moet ik Katholiek worden? Maar ik houd niet van de Katholieke Kerk Ze is zo vol van uiterlijkheden en dat staat me tegen; ik houd van Waarheid en de Waarheid is eenvoudig.

En het antwoord kwam niet. De Vader werkt langzaam! De tijd is aan Hem. Maar het vragen werd dringender en smekender. Het werd een bidden bij nacht en bij dag. Onder het lopen op straat; bij het wachten in een winkel, of het eten aan tafel, voor het ter ruste gaan. Het was altijd het éne: geef mij het ware geloof. Zeg mij wat ik worden moet. En het antwoord bleef uit.'

Het sleutelwoord: de aanbiddelijke wil van God.

שלום
T

Het sleutelwoord waarmee een eind komt aan haar twijfelend zoeken is de stem in haar ziel: 'Ik geef je het ware geloof: de aanbiddelijke wil van God.'

Deze persoonlijke openbaring breekt haar twijfels en brengt haar tot de totale aanvaarding. Ze is ineens heel anders: blij, gerustgesteld, voldaan, dankbaar, energievul. Dit besef draagt ze mee in alles wat komt: alles ziet ze nu onder de glans van 'de aanbiddelijke wil van God'. Zo gaat ze met anderen de kelder in en wordt als ontsluitende mens vergast, wetend haar God en Jezus Messias te ontmoeten.